

สรุปผลการวิจัย การอภิปราย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาในระดับค่านิยมของบิคารมารคาที่มีฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ เกี่ยวกับบุคลิกลักษณะ 13 ประการ ของบุตร เพื่อศึกษาว่าบิคาและมารคาแต่ละระดับให้ค่านิยมแกบุคลิกลักษณะแต่ละด้านในระดับสูงหรือระดับต่ำอย่างไร แล้วเปรียบเทียบระดับค่านิยมทั้ง 13 ประการ ที่ระดับระหว่างค่านิยมของบิคาและมารคาจากครอบครัวต่างระดับกันที่ละคู่

ค่านิยมที่นำมาศึกษาเป็นค่านิยมที่ให้แกบุคลิกลักษณะ 13 ประการ ของบุตรที่เป็นนักเรียนวัยรุ่น ดังต่อไปนี้ คือ

1. ความสุภาพ - ถ่อมตน - รักษาระเบียบประเพณี
2. ความรักสงบ
3. การมีชื่อเสียง - เกียรติยศ - อำนาจ
4. ความเป็นคนใจนักเลง
5. ความมีอิสระของตนเอง
6. การอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน
7. การเดินสายกลาง
8. การใฝ่หาความรู้
9. การเป็นคนเปิดเผย
10. การมีรสนิยมต่อศิลปะ และการผ่อนคลาย
11. การมีความกตัญญู
12. การนับถือผู้ใหญ่

¹ คู่มือที่ใช้ในการแบ่งระดับฐานะสังคม-เศรษฐกิจของครอบครัว หน้า 32.

13. การมีศีลธรรม

ตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่าง คือ บิดาและมารดาของนักเรียนวัยรุ่น อายุระหว่าง 13 - 17 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนมัธยมสาธิต 5 แห่ง ในจังหวัดพระนคร เป็นบิดาและมารดาจากครอบครัวระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ ระดับละ 34 ครอบครัว เป็นครอบครัวที่มีบุตรหญิงระดับละ 17 ครอบครัว ครอบครัวที่มีบุตรชายระดับละ 17 ครอบครัว รวมทั้งสิ้น 102 ครอบครัว (เป็นบิดา 102 คน มารดา 102 คน)

การสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง แบบแยกชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้วิธีจับสลากจากประชากรทั้งหมดที่ได้แบ่งเป็น 3 กลุ่มครอบครัวไว้ก่อนแล้ว

การแบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรออกเป็น 3 กลุ่ม ตามระดับฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจของครอบครัว อาศัยระดับการศึกษา ลักษณะอาชีพ และรายได้ที่ได้รับต่อเดือนของบิดาหรือหัวหน้าครอบครัว เป็นเกณฑ์การตัดสินใจ โดยผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ขึ้นเองโดยอาศัยสถิติการสำรวจรายการใช้จ่ายของครอบครัวในจังหวัดพระนครและทั่วประเทศ พุทธศักราช 2506 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี² และหลักการแบ่งชนชั้นในสังคมไทย ของ ไพฑูรย์ เกรือแก้ว³ เป็นพื้นฐานในการพิจารณาตั้งเกณฑ์ดังกล่าว

²สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, สถิติการสำรวจรายการใช้จ่ายของครอบครัว พุทธศักราช 2506 (พระนคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2506).

³ไพฑูรย์ เกรือแก้ว, ลักษณะสังคมไทยและหลักการพัฒนาชุมชน (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์เกอกุล, 2506).

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อสำรวจค่านิยมชั้นชุดหนึ่งเป็นแบบเปิด
 คอบอิสระ (Open-Ended Interview) โดยขอให้กลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวทั้ง
 3 ระดับ จำนวนหนึ่ง ระดับบุคคลลักษณะที่คนปรารถนาจะให้บุตรของตนมีหรือเป็นเช่นนั้น
 (ดูตัวอย่างจากภาคผนวก ก.) จากนั้นคัดเลือกบุคคลลักษณะที่ได้รับเลือกมากที่สุด 10
 อันดับแรกจากครอบครัวแต่ละระดับมาประมวลเข้าด้วยกัน แล้วพิจารณาบุคคลลักษณะ
 เหล่านี้ว่าเป็นตัวแทนของค่านิยมใดบ้าง เช่น "การไม่แสดงอารมณ์ควยอกกับภริยา
 รุนแรง ก้าวร้าว" "การเชื่อว่าแท้เป็นพระ ชะเป็นมาร" "การรู้จักควบคุมอารมณ์
 ตนเอง" "การไม่รวมพวกเข้าเป็นกลุ่มวัยรุ่น" "การไม่พูดถึงความไม่ดีของผู้อื่น"
 "การไม่ใช่คำพูดตักเตือนผู้อื่นอย่างตรงไปตรงมา" "การไม่ทำตนเป็นอุปสรรคของผู้อื่น"
 เหล่านี้ เป็นบุคคลลักษณะที่เป็นตัวแทนของค่านิยมเรื่อง ความรักสงบเป็นต้น จากนั้นนำ
 บุคคลลักษณะที่เป็นตัวแทนของค่านิยมต่าง ๆ ที่สำรวจได้ มาเขียนเรียงปะปนกันเป็น
 ข้อ แบบให้เลือกตอบ (Multiple Choice) ในรูปของมาตราส่วนประมาณค่า
 (Rating Scales) รวมทั้งหมด 120 ข้อ โดยให้ผู้ตอบระบุว่าตนเห็นว่าบุคคลลักษณะใด
 น่าพึงปรารถนา หรือสำคัญในระดับใดที่บุตรของตนควรมี ตั้งแต่ค่าพึงปรารถนามากที่สุด
 น่าพึงปรารถนามาก น่าพึงปรารถนา และไม่น่าพึงปรารถนา ไม่น่าพึงปรารถนามาก
 จนถึงไม่น่าพึงปรารถนามากที่สุด แล้วนำแบบสอบถามดังกล่าวไปให้กลุ่มตัวอย่าง
 จำนวนหนึ่งที่ตั้งใจไว้ว่า มีค่านิยมเช่นนั้น ลองตอบแบบสอบถาม ถ้าปรากฏว่าคำตอบนั้น
 ตรงตามค่านิยมที่คิดว่าผู้ตอบมีอยู่ ก็จะได้ว่าแบบสอบถามนี้มีความเที่ยงตรง และเพื่อ
 ปรับปรุงภาษาในแบบสอบถามให้เหมาะสมด้วย หลังจากที่ได้ปรับปรุงแบบสอบถามแล้ว
 ได้แบบสอบถามประกอบควยคำถามจำนวน 118 ข้อ นำไปให้กลุ่มตัวอย่างทำเพื่อการ
 วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป การตรวจให้คะแนนคำตอบพิจารณาบุคคลลักษณะภายใต้ค่านิยม
 แต่ละหมวด ถ้าผู้ตอบเลือกบุคคลลักษณะซึ่งยอมรับค่านิยมนั้นว่าเป็นบุคคลลักษณะที่น่าพึง
 ปรารถนา แสดงว่าผู้ตอบมีค่านิยมนั้นเป็นบวก ซึ่งมีตั้งแต่ +1 ถึง +3 ตามน้ำหนัก
 ความต้องการค่านิยมนั้นที่ผู้ตอบระบุไว้จาก น่าพึงปรารถนา น่าพึงปรารถนามาก จนถึง

นำฟังปรารภนามากที่สุด ตามลำดับ ถ้าหากผู้ตอบเลือกบุคลิกลักษณะที่ปฏิเสธคำนิยามนั้น เป็นบุคลิกลักษณะที่นำฟังปรารภมา แสดงว่า ผู้ตอบมีความเห็นขัดแย้งคำนิยามนั้น จะให้ คะแนนเป็นลบ ซึ่งมีตั้งแต่ - 1 ถึง - 3 เช่นกัน

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้
ตอนที่ 1 ทดสอบคำนิยามของบิดาและมารดาจากครอบครัวแต่ละระดับที่ให้แก บุคลิกลักษณะแต่ละด้าน โดยแยกเป็นคำนิยามที่มีต่อบุตรหญิงกับคำนิยามที่มีต่อบุตรชาย
ทุกบุคลิกลักษณะ ว่าอยู่ในระดับสูง หรือต่ำอย่างไร โดยดูจากคะแนนเฉลี่ย (Mean) ที่ให้แก่คำนิยามแต่ละหมวดว่าอยู่ระดับใด ตามเกณฑ์ผู้วิจัยตั้งขึ้น

ตอนที่ 2 วิเคราะห์คะแนนคำนิยามของบิดาและมารดาจากครอบครัวต่างระดับกัน คือระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ ที่ให้แก่บุคลิกลักษณะด้านต่าง ๆ ที่ละด้าน โดยใช้ วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิด 2 ตัวประกอบ (Analysis of Variance; Two Factorial Design กลุ่มที่ภาคผนวก ข.)⁴ ตัวประกอบหนึ่งคือเพศของบุตร อีกตัวประกอบ คือระดับฐานะทางสังคม - เศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ สูง กลาง และต่ำ แล้วนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นคู่ ๆ ตามวิธีของดันคัน (Duncan's New Multiple Range Test กลุ่มที่ภาคผนวก ข.)⁵

⁴George A. Ferguson, Statistical Analysis in Psychology and Education (New York: McGraw-Hill Book Company, Ltd., 1959), pp.317-319, and also see appendix page 54.

⁵Allen L. Edward, Experimental Design in Psychological Research (New York; Holt, Rinehart and Winston, 1960), pp.136-140, and also see appendix page 55.

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ก. ค่านิยมของมารดาที่มีต่อบุตรชาย

1. มารดาจากครอบครัวระดับสูงให้ค่านิยมแก่มุคตลิกลักษณะเรื่อง การใฝ่หาความรู้ และความมั่งคั่ง ในระดับสูง มุคตลิกลักษณะอื่นนอกจากนี้ 11 ประการ มารดาครอบครัวระดับนี้ให้ค่านิยมอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีมุคตลิกลักษณะใดเลยที่มารดาจากครอบครัวระดับนี้ให้ค่านิยมในระดับต่ำ

2. มารดาจากครอบครัวระดับกลางให้ค่านิยมแก่มุคตลิกลักษณะเรื่อง ความมั่งคั่ง และการมีศีลธรรมในระดับสูง และเรื่อง การเดินสายกลางในระดับต่ำ และมุคตลิกลักษณะอื่นอยู่ในระดับปานกลาง

3. มารดาจากครอบครัวระดับต่ำให้ค่านิยมแก่มุคตลิกลักษณะในเรื่อง ความมั่งคั่งในระดับสูง และเรื่อง การเดินสายกลาง และการเป็นคนเปิดเผยในระดับต่ำ มุคตลิกลักษณะอื่นอยู่ในระดับปานกลาง

ข. ค่านิยมของมารดาที่มีต่อบุตรหญิง

1. มารดาจากครอบครัวระดับสูงให้ค่านิยมแก่มุคตลิกลักษณะในเรื่อง การใฝ่หาความรู้ ความมั่งคั่ง และการมีศีลธรรมในระดับสูง มุคตลิกลักษณะอื่นอีก 10 ประการ มารดาของครอบครัวระดับนี้ให้ค่านิยมในระดับปานกลาง ไม่มีมุคตลิกลักษณะใดเลยที่มารดาครอบครัวระดับนี้ให้ค่านิยมในระดับต่ำ

2. มารดาครอบครัวระดับกลางให้ค่านิยมแก่มุคตลิกลักษณะทั้ง 13 ประการ ในระดับปานกลางทั้งสิ้น

3. มารดาครอบครัวระดับต่ำ ให้ค่านิยมแก่มุคตลิกลักษณะเรื่อง ความสุภาพ อดทน รักษาระเบียบประเพณี ความรักสงบ ความเป็นคนใจนักเลง ความมีอิสระของตนเอง การอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน การใฝ่หาความรู้ ความมั่งคั่ง การนับถือผู้ใหญ่ และการมีศีลธรรมในระดับสูง มุคตลิกลักษณะอีก 4 ประการนอกนั้นมารดาครอบครัวระดับนี้ให้ค่านิยมในระดับปานกลาง ไม่มีมุคตลิกลักษณะค่านิยมใดเลยที่มารดาครอบครัวระดับนี้ให้ค่านิยมในระดับต่ำ

ค. คำนิยมของบิดาที่มีต่อบุตรชาย

1. บิดาครอบครัวระดับสูง ให้คำนิยมแก่บุคลิกลักษณะเรื่องความมีอิสระของตนเอง การมีความกตัญญู และการมีศีลธรรมในระดับสูง และเรื่องการเดินทางไกลในระหว่างในระหว่าง คำนิยมอื่นนอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

2. บิดาครอบครัวระดับกลาง ให้คำนิยมแก่บุคลิกลักษณะเรื่องการเดินทางไกล และความสุขภาพ - ทนทาน - รักษาระเบียบประเพณีในระดับต่ำ บุคลิกลักษณะที่เหลืออีก 11 ประการ ได้ให้คำนิยมไว้ในระดับปานกลาง ไม่มีบุคลิกลักษณะใดเลยที่บิดาครอบครัวระดับนี้ให้คำนิยมในระดับสูง

3. บิดาจากครอบครัวระดับต่ำ ให้คำนิยมแก่บุคลิกลักษณะเรื่องความมีอิสระของตนเอง การใฝ่หาความรู้ การมีความกตัญญู และการมีศีลธรรมในระดับสูง และเรื่องการเดินทางไกลในระหว่างในระหว่าง บุคลิกลักษณะนอกจากนี้อีก 8 ประการ ได้ให้คำนิยมไว้ในระดับปานกลาง

ง. คำนิยมของบิดาที่มีต่อบุตรหญิง

1. บิดาครอบครัวระดับสูง ให้คำนิยมแก่บุคลิกลักษณะเรื่องการเดินทางไกล ความรู้ และการมีความกตัญญูในระดับสูง เรื่องการเดินทางไกล และการเป็นคนเปิดเผยในระดับต่ำ บุคลิกลักษณะที่เหลืออีก 9 ประการ ได้ให้คำนิยมไว้ในระดับปานกลาง

2. บิดาจากครอบครัวระดับกลาง ให้คำนิยมแก่บุคลิกลักษณะเรื่องการเดินทางไกล การใฝ่หาความรู้ การมีความกตัญญู และการมีศีลธรรมในระดับสูง บุคลิกลักษณะนอกจากนี้อีก 9 ประการ ได้ให้คำนิยมไว้ในระดับปานกลาง ไม่มีบุคลิกลักษณะใดเลยที่บิดาครอบครัวระดับนี้ให้คำนิยมในระดับต่ำ

3. บิดาจากครอบครัวระดับต่ำ ให้คำนิยมแก่บุคลิกลักษณะในเรื่องการมีความกตัญญูในระดับสูง บุคลิกลักษณะนอกจากนี้อีก 12 ประการ ได้ให้คำนิยมไว้ในระดับปานกลาง ไม่มีบุคลิกลักษณะใดเลยที่บิดาครอบครัวระดับนี้ให้คำนิยมในระดับต่ำ

ตอนที่ 2 ก. ผลการวิเคราะห์ความนิยมของบิคาและมารคาจากครอบครัวต่างระดับกัน โดย
ส่วนรวม เมื่อพิจารณาบุตรรวมทั้งสองเพศ

1. ความนิยมของบิคา บิคาจากครอบครัวต่างระดับกันโดยส่วนรวมให้ค่านิยมแก่
บุคลิกลักษณะของบุตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เพียงประการ
เดียว คือ เรื่องความสุภาพ- ถ่อมตน - รักษาระเบียบประเพณี โดยบิคาจากครอบครัว
ระดับต่ำให้ค่านิยมค่านับสูงกว่าบิคาจากครอบครัวระดับกลาง ส่วนบิคาจากครอบครัวระดับ
สูงกับระดับกลาง และระดับสูงกับระดับต่ำ ให้ค่านิยมค่านับไม่แตกต่างกัน

2. ความนิยมของมารคา มารคาจากครอบครัวต่างระดับกันโดยส่วนรวมให้ค่านิยม
แก่บุคลิกลักษณะของบุตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เพียงประการ-
เดียว คือ เรื่องการมีชื่อเสียง-เกียรติยศ-อำนาจ โดยมารคาจากครอบครัวระดับกลาง
ให้ค่านิยมค่านับต่ำกว่ามารคาครอบครัวระดับสูง และระดับต่ำ ส่วนมารคาครอบครัวระดับ
สูงกับระดับต่ำ ให้ค่านิยมค่านับไม่แตกต่างกัน

ข. ผลการวิเคราะห์ความนิยมของบิคาและมารคาที่มีต่อบุตรหญิงเปรียบเทียบกับที่มี
ต่อบุตรชาย เมื่อพิจารณาโดยรวมทุกระดับครอบครัว

1. ความนิยมของบิคาโดยส่วนรวมที่มีต่อบุตรชายแตกต่างจากที่มีต่อบุตรหญิงอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เพียงประการเดียวนั้น คือ เรื่องความสุภาพ -
ถ่อมตน - รักษาระเบียบประเพณี โดยบิคาเห็นว่าบุคลิกลักษณะค่านับสำคัญสำหรับบุตรหญิง
มากกว่าบุตรชาย

2. ความนิยมของมารคาที่มีต่อบุตรหญิง กับที่มีต่อบุตรชายโดยส่วนรวม มีลักษณะ
เหมือนความนิยมของบิคา คือให้ค่านิยมเรื่อง ความสุภาพ - ถ่อมตน - รักษาระเบียบประเพณี
สำหรับบุตรหญิงสูงกว่าบุตรชาย

นอกจากนี้ยังมีบุคลิกลักษณะบางประการที่บิคาและมารคาจากครอบครัวทั้ง 3 ระดับให้
ค่านิยมแก่บุตรหญิงในลักษณะที่ไม่เหมือนกับบุตรชาย กับมีบุคลิกลักษณะบางประการที่บิคาและ
มารคาจากครอบครัวต่างระดับกัน ให้ค่านิยมแก่บุตรหญิงและบุตรชายในลักษณะที่ไม่เหมือนกันคือ

ก. ค่านิยมที่บิดาและมารดาครอบครัวยุติทั้ง 3 ระดับให้แก่บุตรหญิงและบุตรชายในลักษณะไม่เหมือนกัน

1. เฉพาะบิดาครอบครัวยุติระดับสูงกับระดับกลางเท่านั้น ที่ให้ค่านิยมเรื่องความสุภาพ - ถ่อมตน - รักษาระเบียบประเพณี สำหรับบุตรหญิงแตกต่างจากบุตรชาย โดยให้ค่านิยมค่านิยมแก่บุตรหญิงสูงกว่าที่ให้แก่บุตรชาย
2. เฉพาะบิดาครอบครัวยุติระดับกลาง ให้ค่านิยมเรื่องความเป็นคนใจนักเลงและการอนุเคราะห์ซึ่งกันและกันสำหรับบุตรหญิงสูงกว่าบุตรชาย
3. เฉพาะมารดาครอบครัวยุติระดับต่ำ ให้ค่านิยมเรื่องความรักสงบ การอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน ความมีอิสระของตนเอง และการเป็นคนเปิดเผยสำหรับบุตรหญิงสูงกว่าบุตรชาย

ข. ค่านิยมที่บิดาและมารดาจากครอบครัวต่างระดับกันให้ค่านิยมแก่บุตรหญิงและบุตรชายในลักษณะที่ไม่เหมือนกัน

1. บิดาจากครอบครัวระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ ให้ค่านิยมเรื่องความสุภาพ - ถ่อมตน - รักษาระเบียบประเพณี แตกต่างกันทั้ง 3 ระดับ เฉพาะสำหรับบุตรชาย โดยบิดาจากครอบครัวระดับต่ำให้ค่านิยมค่านิยมสูงที่สุด รองลงมา คือบิดาครอบครัวระดับสูง และระดับกลาง ตามลำดับ
2. บิดาจากครอบครัวระดับสูง ให้ค่านิยมเรื่องความเป็นคนใจนักเลงสูงกว่าบิดาครอบครัวระดับกลาง เฉพาะบุตรชาย
3. บิดาจากครอบครัวระดับกลาง ให้ค่านิยมเรื่องการอนุเคราะห์ซึ่งกันและกันสูงกว่าบิดาครอบครัวระดับสูง เฉพาะสำหรับบุตรหญิง
4. มารดาครอบครัวยุติระดับต่ำ ให้ค่านิยมเรื่องความรักสงบ สูงกว่ามารดาครอบครัวระดับกลาง กับระดับสูง เฉพาะสำหรับบุตรหญิง
5. มารดาครอบครัวยุติระดับต่ำ ให้ค่านิยมเรื่องการมีอิสระของตนเอง สูงกว่ามารดาครอบครัวระดับกลาง เฉพาะสำหรับบุตรหญิง
6. มารดาครอบครัวยุติระดับสูง ให้ค่านิยมเรื่องการมีชื่อเสียง-เกียรติยศ-อำนาจ สำหรับบุตรชายสูงกว่ามารดาครอบครัวระดับกลาง และมารดาครอบครัวระดับต่ำ ให้ค่านิยมค่านิยมสำหรับบุตรหญิงสูงกว่ามารดาครอบครัวระดับกลาง

สรุปผลและการอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยทั้งหมด อาจสรุปเป็นข้อใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. เมื่อคำนึงถึงฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจของครอบครัว จะพบว่าค่านิยมที่บิดามารดาให้ต่อบุคลิกลักษณะทั้ง 13 ประการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเพียง 2 ประการ จาก 13 ประการ คือ เรื่องความสุภาพ-ठอมทน-รักษาระเบียบประเพณี และเรื่องการมีชื่อเสียง-เกียรติยศ-อำนาจ กล่าวคือ

ก. บิดาครอบครัวระดับต่ำ ให้ค่านิยมแก่ความสุภาพ-ठอมทน-รักษาระเบียบประเพณี สูงกว่าบิดาครอบครัวระดับกลาง

ข. มารดาครอบครัวระดับสูงและระดับต่ำ ให้ค่านิยมแก่การมีชื่อเสียง-เกียรติยศ-อำนาจ สูงกว่ามารดาครอบครัวระดับกลาง

2. เมื่อคำนึงถึงเพศของบุตร จะพบว่าความสุภาพ-ठอมทน-รักษาระเบียบประเพณี เป็นบุคลิกลักษณะเพียงประการเดียวใน 13 ประการที่ทั้งบิดาและมารดาโดยส่วนรวมเห็นว่าสำคัญสำหรับบุตรหญิงมากกว่าบุตรชายอย่างมีนัยสำคัญ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ได้พบความแตกต่างระหว่างค่านิยมเพียง 2 ประการ จาก 13 ประการที่น่ามาศึกษา น้อยกว่าที่ผู้วิจัยคาดหมายไว้ว่า ระดับฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจของครอบครัวกับเพศของบุตรมีส่วนในการกำหนดค่านิยมของบิดามารดาที่มีต่อบุตรให้แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน อย่างไรก็ตามมีเหตุผลพอจะอธิบายถึงผลของการวิจัยที่ผิดไปจากความคาดหมายได้คือ

ในเรื่องระดับฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจของครอบครัว

1. ความแตกต่างของระดับการศึกษา ลักษณะอาชีพ และรายได้ของบุคคลในสังคมไทยไม่เห็นได้ชัด อาจจะเป็นเนื่องจากความรู้สึกของการแบ่งชั้น วรณะ ไม่รุนแรงมาก ละแวกบ้านที่อยู่อาศัยของคนต่างระดับกันอาจจะอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน จึงอาจทำให้บุคคลต่างระดับกันมีค่านิยมไม่แตกต่างกันมากนัก

2. ชนิดของค่านิยมที่น่ามาศึกษาอาจมีส่วนทำให้ผลการวิจัยผิดความคาดหมายได้ กล่าวคือเมื่อพิจารณาค่านิยมทั้ง 13 ประการที่น่ามาศึกษาจะพบว่าแบ่งได้เป็น 2 ประเภท

คือ บุคลิกลักษณะที่เกี่ยวกับทัศนคติ ประสมการณ์ และความทะเยอทะยานของบุคคล ซึ่ง
 ผู้วิจัยเชื่อว่า ควรจะแตกต่างกันตามระดับฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจของครอบครัว
 บุคลิกลักษณะเหล่านั้นมี ความสุภาพ-ถ่อมตน-รักษาระเบียบประเพณี ความรักสงบ การมี
 ชื่อเสียง-เกียรติยศ-อำนาจ การมีรสนิยมต่อศิลปะ และการผจญอารมณ์ ความเป็นคน
 ใจนักเลง ความมีอิสระต่อตนเอง และการเป็นคนเปิดเผย ซึ่งจากผลการวิจัยก็ได้พบ
 ความแตกต่างกันของค่านิยมที่ให้แกบุคลิกลักษณะประเภทนี้จริง อีกบุคลิกลักษณะหนึ่งเป็น
 บุคลิกลักษณะทั่ว ๆ ไป เช่น การเดินสายกลาง การใฝ่หาความรู้ การมีความกตัญญู
 การนับถือผู้ใหญ่ การมีศีลธรรม ซึ่งไม่น่าจะขึ้นอยู่กับระดับฐานะของบุคคล และจากผล
 การวิจัยก็พบว่า ไม่มีความแตกต่างของค่านิยมที่บิดาและมารดาจากครอบครัวต่างระดับกัน
 ให้แกบุคลิกลักษณะประเภทนี้จริง

ในการวิจัยครั้งนี้ บุคลิกลักษณะที่นำมาเปรียบเทียบกันเป็นบุคลิกลักษณะประเภท
 ที่ 1 และ 2 ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน ก็อาจทำให้ดูเหมือนว่าค่านิยมที่ให้แกบุคลิกลักษณะ
 ค่านต่าง ๆ แตกต่างกันตามระดับฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจน้อยกว่าที่คาดหมายไว้ คือ
 เพียง 2 ประการจาก 13 ประการ ถ้าได้เลือกเฉพาะบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวกับทัศนคติ
 ประสมการณ์ และความทะเยอทะยานของบุคคลแล้ว อาจพบความแตกต่างระหว่างค่านิยม
 ของครอบครัวต่างระดับฐานะกันมากกว่านี้ก็ได้

3. ในการแบ่งระดับฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจของครอบครัว ได้ใช้ระดับ
 การศึกษา รายได้ และลักษณะอาชีพเป็นเกณฑ์ แต่กลุ่มตัวอย่างจะอยู่ในครอบครัวระดับ
 ใดไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ดังกล่าวที่ตั้งไว้ครบทั้ง 3 เกณฑ์ แต่ต้องมีอย่าง-
 น้อยที่สุด 2 เกณฑ์ การใช้เกณฑ์เช่นนี้มีผลทำให้ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะไม่แน่ชัด
 เช่น กลุ่มตัวอย่างของครอบครัวระดับสูง อาจจะถูกอบด้วยครอบครัวซึ่งเมื่อพิจารณา
 จากระดับการศึกษาแล้ว เป็นครอบครัวระดับต่ำ แต่เมื่อพิจารณาจากรายได้และอาชีพแล้ว
 ต้องนับเป็นครอบครัวระดับสูง ทำให้เห็นความแตกต่างของค่านิยมน้อยกว่าที่คาดหมายไว้

4. ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างจากบิดามารดาของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมสาธิตเทว
 นั้น ถึงแม้บิดามารดาจะมีฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจ แตกต่างกัน เมื่อส่งบุตร

ของคนที่เข้าเรียนในโรงเรียนแบบเดียวกัน อาจจะมีคามมุ่งหวังสำหรับบุตรของตนในค่านิยม
ค่านิยมคล้ายคลึงกัน ทำให้มองเห็นผลความแตกต่างไม่มากนัก

ในเรื่องเพศของบุตร

จากผลการวิจัยปรากฏว่ามีความแตกต่างกันระหว่างค่านิยมที่บิดาและมารดาให้
กับบุตรหญิงเปรียบเทียบกับบุตรชายเพียงบุคลิกลักษณะเดียว คือ ความสุภาพ-ถ่อมตน-
รักษาระเบียบประเพณี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทั้งบิดาและมารดาที่ส่งบุตรของตนเรียนใน
โรงเรียนมัธยมสาธิต ซึ่งเป็นโรงเรียนสหศึกษา น่าจะมีความมุ่งหวังสำหรับบุตรของตน
ทั้งชายและหญิงใกล้เคียงกันมากกว่าบิดามารดาที่ส่งบุตรเข้าเรียนในโรงเรียนชายหรือ
โรงเรียนหญิงซึ่งแยกตามเพศของผู้เข้าเรียนโดยเฉพาะ

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างค่านิยมเรื่อง ความสุภาพ-ถ่อมตน-รักษาระเบียบประเพณีของบิดาครอบครัวยุคต่างระดับกัน พบว่าบิดาครอบครัวยุคระดับต่ำให้ค่านิยม
ในเรื่องนี้สูงกว่าบิดาครอบครัวยุคระดับกลางอย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อแยกเปรียบเทียบเป็น
ค่านิยมที่ให้แก่บุตรหญิงกับที่ให้แก่บุตรชายปรากฏว่าเฉพาะค่านิยมที่ให้แก่บุตรหญิงเท่านั้น
ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างบิดาครอบครัวยุคทั้ง 3 ระดับ โดยบิดาครอบครัวยุค
ระดับต่ำให้ค่านิยมค่านิยมที่สูงที่สุด รองลงมาคือบิดาครอบครัวยุคระดับสูงและระดับกลางตาม
ลำดับ ส่วนความแตกต่างระหว่างค่านิยมเรื่องนี้สำหรับบุตรหญิงจากครอบครัวยุคทั้ง 3 ระดับ
ไม่มีนัยสำคัญ เกี่ยวกับเรื่องนี้ถ้าพิจารณาว่าเหตุใดบิดาครอบครัวยุคระดับกลางจึงให้ค่านิยม
ค่านิยมสำหรับบุตรชายในระดับต่ำ และต่ำกว่าบิดาครอบครัวยุคระดับสูงกับระดับต่ำซึ่งให้
ค่านิยมค่านิยมในระดับปานกลาง จะเห็นว่านอกจากระดับฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจของ
ครอบครัวยุคแล้วอาชีพของบิดามารดาอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แตกต่างกัน กล่าวคือ

เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มตัวอย่างของครอบครัวทั้ง 3 ระดับ⁶ แล้ว จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ของครอบครัวระดับสูง คือประมาณ 75% เป็นข้าราชการ ส่วนกลุ่มตัวอย่างครอบครัวระดับกลาง ประกอบด้วยข้าราชการกับพ่อค้านักธุรกิจและผู้รับจ้างบริษัทห้างร้าน ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน การที่โดยเฉลี่ยแล้วบิดาครอบครัวระดับสูงให้ค่านิยมด้านความสุภาพ - ถ่อมตน - รักษาระเบียบประเพณี สูงกว่าบิดาครอบครัวระดับกลาง อาจเป็นเพราะในอาชีพราชการนั้น บุคคลต้องมีความเกี่ยวข้องและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ รู้จักการทำงานตามลำดับชั้น รู้จักแบ่งแยกความรับผิดชอบ และจะต้องเป็นผู้ที่ให้บริการแก่ประชาชน บุคลิกลักษณะเรื่องความสุภาพ - ถ่อมตน - รักษาระเบียบประเพณี ในรายละเอียดนั้น หมายถึงการไม่โอ้อวด การอ่อนน้อมต่อบุคคลที่มีอาวุโส การเคารพประเพณี และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ รู้จักกาลเทศะและความเหมาะสมในการแต่งกาย และมีความประพฤติอันดีงาม ลักษณะเหล่านี้เป็นลักษณะของข้าราชการที่ดี สำหรับอาชีพนักธุรกิจ พ่อค้า หรือรับจ้างบริษัทห้างร้านในระดับเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการ บุคลิกลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น น่าจะไม่มีผลสำคัญต่อการดำเนินงานมากนัก ดังนั้น บิดาครอบครัวระดับกลางจึงไม่ให้ความสำคัญแก่ความสุภาพ - ถ่อมตน - รักษาระเบียบประเพณีมากเท่าบิดาครอบครัวระดับสูง โดยเฉพาะสำหรับบุตรชายซึ่งบิดามักจะมุ่งหวังให้สืบต่ออาชีพของตน

⁶ครอบครัวระดับสูง ประกอบด้วยข้าราชการประมาณ 75% ประกอบธุรกิจส่วนตัวขนาดใหญ่ (ส่วนใหญ่เป็นการค้า) ประมาณ 21% รับจ้างบริษัทห้างร้านในระดับผู้จัดการ ผู้บริหารอีก 3% นอกนั้นมีได้ระบุนอาชีพ

ครอบครัวระดับกลาง ประกอบด้วยข้าราชการประมาณ 56% ประกอบธุรกิจส่วนตัวขนาดกลาง (ส่วนใหญ่เป็นการค้า) ประมาณ 19% และรับจ้างบริษัทห้างร้านในฐานะเจ้าหน้าที่ระดับกลางดำเนินงานอีก 23% นอกนั้นมีได้ระบุนอาชีพ

ครอบครัวระดับต่ำ เป็นข้าราชการระดับเสมียน พนักงาน คนงาน ภารโรง ประมาณ 37% ประกอบธุรกิจส่วนตัวขนาดเล็ก ซึ่งมีการค้า การกสิกรรม ฯลฯ 29% และรับจ้างบริษัทในระดับพนักงาน คนงาน ภารโรง ประมาณ 32% นอกนั้นมีได้ระบุนอาชีพ

สำหรับครอบครัวระดับต่ำ แม้ว่าสมาชิกจะประกอบด้วยผู้ประกอบการอาชีพการค้า และธุรกิจส่วนตัว 29% รับจ้างบริษัทห้างร้าน 32% มีที่เป็นข้าราชการเพียง 37% ก็ตาม แต่ระดับของธุรกิจก็เป็นขนาดเล็ก เช่น ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ มีรายได้ไม่เกิน 1,500 บาทต่อเดือน ที่รับจ้างบริษัทหรือรับราชการ ก็ในฐานะคนงาน พนักงาน หรือภารโรง ตามลักษณะของอาชีพบุคคลเหล่านี้ทำงานภายใต้บังคับบัญชาของผู้อื่น เป็นส่วนใหญ่ การค้าขายก็อยู่ในลักษณะของการง้อผู้ซื้อ ลักษณะบางประการของค่านิยมหมวกนี้ ได้แก่ การอ่อนน้อมต่อผู้มีอาวุโส ความสุภาพ การไม่โอ้อวด การรักษามารยาทให้อยู่ในกรอบอันดีงาม จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการทำงาน ดังนั้น ครอบครัวระดับนี้จึงให้ความสำคัญแก่บุคลิก-ลักษณะค่านิยมสูงเช่นกัน

สำหรับค่านิยมเรื่อง ชื่อเสียง-เกียรติยศ-อำนาจ ซึ่งวัดได้จากการให้ความยกย่องต่อฐานะทางการเงิน ระดับการศึกษา วงศ์ตระกูล และตำแหน่งการงานของบุคคล จากผลการวิจัย ของ กอ สวัสดิ์พาณิชย์⁷ และ วิรุทธิ์ วิเชียรโชติ⁸ พบว่า สังคมไทยมีแนวโน้มที่จะเห็นว่าอภิสิทธิ์และอำนาจเป็นค่านิยมที่คนไทยส่วนใหญ่ปรารถนา การมีอภิสิทธิ์และการมีอำนาจนั้น อาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องการมีชื่อเสียง-เกียรติยศ-อำนาจ เพราะฉะนั้น โดยส่วนรวมถึงแม้ว่ามารดาจะมาจากครอบครัวต่างระดับกัน ก็น่าจะให้ค่านิยมในค่านิยมนี้ไม่แตกต่างกัน แต่จากผลการวิจัยปรากฏว่า มารดาครอบครัวระดับสูงและระดับต่ำให้ค่านิยมในเรื่องนี้สูงกว่ามารดาครอบครัวระดับกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครอบครัวระดับต่ำพยายามที่จะปรับฐานะของตนขึ้นไปสู่ระดับกลางและระดับสูง ดังนั้นจึงน่าจะบุคคลเหล่านี้จะให้ค่านิยมแก่ระดับฐานะการเงิน การศึกษา วงศ์ตระกูล และตำแหน่งการงานของบุคคลในระดับสูง เพราะเป็นสิ่งที่จะช่วยทำให้ประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ ส่วนครอบครัวระดับสูงได้ประสบการณความสุขจากชื่อเสียง

⁷ uryalละเลียดในบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง หน้า 29.

⁸ uryalละเลียดในบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง หน้า 28.

เกียรติยศ อำนาจ ดังนั้นจึงน่าที่บุคคลเหล่านี้จะให้ความสำคัญแก่บุคลิกลักษณะด้านนี้มาก โดยมุ่งที่จะพยายามรักษาระดับความเป็นอยู่และมาตรฐานในการดำรงชีวิตให้สูง เหมือนเดิม

สำหรับผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับค่านิยมของบิดาและมารดาจากครอบครัวแต่ละระดับ พบว่าบุคลิกลักษณะที่ทั้งบิดาและมารดาทุกระดับครอบครัว ให้ค่านิยมในระดับสูง ร่วมกันมากที่สุด ได้แก่ เรื่องความกตัญญู การมีศีลธรรม และการใฝ่หาความรู้ ส่วนบุคลิกลักษณะที่บิดาและมารดาต่างกล่าวให้ค่านิยมในระดับต่ำร่วมกันมากที่สุด ได้แก่ การเป็นคนเปิดเผย และการเดินสายกลาง

บุคลิกลักษณะเรื่องความกตัญญูที่ได้รับคะแนนค่านิยมสูง อาจจะเนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไปที่เมื่อทำสิ่งใดยอมมุ่งหวังสิ่งตอบแทน และความมั่นคงของตน บิดาและมารดาต้องการให้บุตรรู้สึกถึงบุญคุณในการที่ได้เลี้ยงมา และกลับมาดูแลเมื่อแก่เฒ่าเพื่อเป็นการตอบแทนและเพื่อความมั่นคงของชีวิต อีกประการหนึ่งอิทธิพลของพุทธศาสนาอาจจะมีส่วนกำหนดค่านิยมค่านับด้วย เพราะตามหลักของพุทธศาสนาเน้นค่านิยมเรื่องความกตัญญู ดังนั้นบิดาและมารดาทุกระดับชั้นจึงได้ให้คะแนนค่านิยมในเรื่องความกตัญญูสูง เหมือนกัน

บุคลิกลักษณะเรื่องการมีศีลธรรม ซึ่งหมายถึงการคิดและการกระทำที่ถูกต้อง-ทำนองคลองธรรม บุคลิกลักษณะด้านนี้เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่าเป็นการควบคุมความคิดและการกระทำมิให้เห็นแก่ความต้องการของตนเองเป็นใหญ่ แต่จะต้องคิดถึงความถูกต้องเหมาะสมและความต้องการของผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะของการควบคุมพฤติกรรมจากภายในจิตใจ (Internal Control) ในพุทธศาสนาเชื่อว่า การกระทำที่ดีเอาใจตนเองเป็นใหญ่ ถือว่าเป็นสิ่งไม่ดี คนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาเป็นเวลายาวนาน หลักใหญ่ในทางพุทธศาสนานั้น เน้นการชนะใจตนเอง ซึ่งหมายถึงการควบคุมพฤติกรรมจากภายในจิตใจ (Internal Control) เพราะฉะนั้นการมีศีลธรรมที่บิดาและมารดาของครอบครัวทั้ง 3 ระดับ ให้ค่านิยมในระดับสูง ก็คือการเน้นการควบคุมพฤติกรรมจากภายในจิตใจ ความเชื่อในทางพุทธศาสนาดังกล่าวอาจมีส่วนให้บุคคลทั้ง 3 ระดับให้ค่านิยมค่านับในระดับสูง เหมือน ๆ กัน อีกประการหนึ่ง การมีศีลธรรมทำให้เกิดความสงบขึ้นในสังคม จึงทำให้บิดา และ มารดา จากครอบครัวทั้ง 3 ระดับโดยส่วนรวมให้ค่านิยมค่านับในระดับสูงร่วมกัน

การใฝ่หาความรู้เป็นบุคลิกลักษณะอีกประการหนึ่งที่บุคคลทั้ง 3 ระดับ ให้ความสำคัญ
ในระดับสูงร่วมกันมากที่สุด จากแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะทดสอบค่านิยมเรื่อง
การใฝ่หาความรู้ในลักษณะความรู้เพื่อความรู้ เพราะต้องการที่จะดูความแตกต่างจากระดับ
ฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจ แต่ผลที่ได้ปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างกันในระดับฐานะทาง
สังคม-เศรษฐกิจที่แสดงออกในเรื่องการใฝ่หาความรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโดยทั่ว ๆ ไป
คนไทยอาจจะมองความรู้ในลักษณะที่เป็นเครื่องมือที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานที่ดี
มีความสะดวกสบาย มีความมั่นคงในชีวิต กล่าวโดยสรุปก็คือครอบครัวทั้ง 3 ระดับเห็นว่าการ
ใฝ่หาความรู้ไม่ใช่เพื่อที่จะเป็นผลประโยชน์ในเรื่องความรู้ (Knowledge for
Knowledge Sake) แต่มองในแง่เป็นเครื่องมือที่จะประกอบอาชีพ ดังนั้นบิดาและมารดา
จากครอบครัวทั้ง 3 ระดับ จึงให้ความสำคัญกันในระดับสูงเหมือนกัน

การเป็นคนเปิดเผย บุคลิกลักษณะด้านนี้ได้รับค่านิยมจากบิดาและมารดาครอบครัว
ทั้ง 3 ระดับ ในระดับค่ามากกว่าค่านิยมอื่น ๆ การเปิดเผยอาจจะเป็นเหตุให้บุคคลอื่น
เห็นจุดอ่อนของบุคคล ทำให้ได้รับการตำหนิ ถูกโจมตีหรือถูกทำร้ายได้ โดยเฉพาะในสังคม
ที่เน้นถึงการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาก เช่นสังคมไทย⁹ จึงทำให้บุคลิกลักษณะด้านนี้
ได้รับค่านิยมในระดับต่ำจากครอบครัวทั้ง 3 ระดับ

บิดาและมารดาทั้ง 3 ระดับครอบครัว ให้ความสำคัญเรื่องการเดินทางไกลกลางไว้ใน
ระดับต่ำ ทั้งนี้อาจจะแปลได้ว่า บิดาและมารดาไม่เน้นเรื่องนี้มากนัก เพราะอาจจะเห็น
ว่าบุตรมีลักษณะเดินทางไกลอยู่แล้ว โดยได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ซึ่งเน้นในเรื่องการ
เดินทางไกลเป็นลักษณะสำคัญ

จากผลของการวิจัยดังกล่าวจะเห็นว่า ความต้องการทางศีลธรรมชาติของบุคคล
กับหลักธรรมทางพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการกำหนดค่านิยมของบุคคลทั้ง 3 ระดับ โดย

⁹ดูรายละเอียดการวิจัยของ วีรยุทธ วิเชียรโชติ ในบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนรวมผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับที่ วิทย์ พิดกันเงิน¹⁰ ได้กล่าวไว้ในบทความ เรื่อง "ปฏิทัศน์วัฒนธรรมไทย" ในวารสารวัฒนธรรมไทยฉบับหนึ่งว่า

"ทั้งรากฐานทั้งศูนย์กลางและทั้งระเบียบแบบแผนทางวัฒนธรรมไทย ได้รับการส่งเสริม เติบโตและกำหนดขอบเขตภายใต้คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามานานจนกลายเป็นวิถีชีวิตจิตใจของคนไทยจนกระทั่งทุกวันนี้ เพราะจุกุรวมโดยทั่วไปของสังคมตลอดจนค่านิยม ของสังคมมักจะขึ้นอยู่กับพุทธศาสนา ซึ่งมีวัตรปฏิบัติรวมพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ที่เกี่ยวข้องกัน รวมความว่า คนไทยเราเอาคติทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักใจที่จะประพฤติปฏิบัติต่อกันในสังคม และยึดถือกันเป็นแนวอบรมสั่งสอนตลอดมาทุกสมัย . . . "

ขอเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยพบว่า บุคลิกลักษณะ เรื่อง การมีศีลธรรม การมีความกตัญญู และการใฝ่หาความรู้ เป็นบุคลิกลักษณะที่ได้รับค่านิยมในระดับสูงจากบิดาและมารดาทุกระดับครอบครัวโดยส่วนรวม โดยเหตุที่การมีความกตัญญู และการมีศีลธรรมเป็นบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวข้องกับโนธรรมของบุคคล ดังนั้นจึงควรจะได้มีการศึกษาวิธีการที่มีบิดาและมารดาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของคนที่บุคลิกลักษณะดังกล่าว เพราะอาจจะมีผลต่อสภาพจิตใจและบุคลิกลักษณะอื่น ๆ ของเด็ก วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ควรจะนำมาศึกษาควรจะเป็นเรื่องของวิธีการให้รางวัล วิธีการลงโทษ บรรยากาศของการยอมรับความต้องการของเด็กในกรณีที่ขัดกับโนธรรมดังกล่าว ตลอดจนความอบอุ่นภายในครอบครัวที่เด็กได้รับ ซึ่งเป็นวิธีการและบรรยากาศซึ่งนักจิตวิทยาสังคม เชื่อว่ามีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพบางประการของบุคคล¹¹ มากกว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูในวัยทารก เช่น การให้อาหาร

¹⁰ วิทย์ พิดกันเงิน, "ปฏิทัศน์วัฒนธรรมไทย" วัฒนธรรมไทย, 1 (กุมภาพันธ์, 2513), หน้า 43.

¹¹ Carl W. Backman and Paul F. Secord, Op.cit., p.560-561, 562, 565-570.

การฝึกหัดควบคุมการขับถ่าย ฯลฯ¹²

2. ในการวิจัยต่อไปเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคลจากครอบครัวต่างระดับฐานะทางสังคม-เศรษฐกิจของครอบครัว ควรจะได้คำนึงถึงตัวแปรที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มบุคคลออกเป็น 3 กลุ่มให้รัดกุม เพื่อสามารถแยกบุคคลออกเป็น 3 ระดับครอบครัวได้ โดยมีให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในตัวแปรด้านใดด้านหนึ่ง ระหว่างกลุ่มบุคคลจากครอบครัวทั้ง 3 ระดับ ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้แจ่มชัด

3. จากการวิจัยครั้งนี้ได้พบว่า ระดับการศึกษา รายได้ และลักษณะของอาชีพของบุคคลดูเหมือนจะมีได้เป็นเครื่องแบ่งระดับฐานะทางสังคม - เศรษฐกิจของบุคคลในสังคมไทยได้เท่าที่คาดหมายไว้ ในการวิจัยต่อไปควรจะได้ลองใช้เกณฑ์อื่นในการแบ่งระดับฐานะของบุคคลบ้าง

4. ควรจะได้มีการศึกษาถึงอิทธิพลของลักษณะการทำงานของบุคคลในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่มีต่อบุคลิกลักษณะของบุคคลซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาประเทศ เช่น ความคิดริเริ่มแรงผลักดันทางสัมฤทธิ์ผล การตัดสินใจด้วยตนเอง การร่วมมือ การแข่งขัน ฯลฯ เพราะจากผลของการวิจัยครั้งนี้มีหลักฐานที่แสดงว่า ลักษณะของการทำงานของบุคคลจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ อาจจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดค่านิยมที่เกี่ยวกับบุคลิกลักษณะบางประการของบุคคล

5. ในการศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างของบุคลิกลักษณะของบุคคลจากครอบครัวต่างระดับกัน ควรจะได้เลือกบุคลิกลักษณะที่มีความสำคัญ และมีความหมายต่อสังคมโดยรวม กับบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวกับค่านิยม ทศนคติ ประสพการณ์ และความทะเยอทะยานของบุคคล ซึ่งจากการวิจัยพบว่า มีส่วนสัมพันธ์กับระดับฐานะของบุคคลมากกว่าจะเลือกบุคลิกลักษณะโดยทั่วไป บุคลิกลักษณะที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับตัวการดังกล่าวมีความก้าวร้าว ความอดกลั้นต่อสิ่งยั่วเยวความทองการ ทศนคติต่อการดำเนินชีวิต ความทะเยอทะยาน เป็นต้น

¹²William H. Sewell, op.cit., p.193.

6. ควรจะไต่ล่องแยกศึกษาอิทธิพลของตัวแปรทางด้านระดับการศึกษาที่มีต่อ
ค่านิยมที่เกี่ยวกับบุคลิกลักษณะของบุคคล โดยเฉพาะบุคลิกลักษณะที่เป็นเป้าหมายของ
การศึกษาแผนปัจจุบัน เช่น การแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง ทศนคติต่อการศึกษาด้วยตนเอง
การเป็นคนช่างคิด ช่างคนคว้า เป็นต้น